

До спеціалізованої вченої ради Д.12.105.03
у Донбаській державній машинобудівній академії
Міністерства освіти і науки України

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Філіппової Наталії Володимирівни «Гармонізація оподаткування податком на додану вартість в контексті реалізації зовнішньої фінансової політики держави», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Актуальність обраної теми дисертації.

Сьогодні ПДВ є головною складовою податкової системи в 136 країн світу, що є свідченням ефективності ПДВ за будь яких умов. Фінансові надходження від ПДВ становлять одне з основних джерел формування бюджету країни. В умовах економічного розвитку держави особливо актуальною є проблема своєчасного забезпечення грошовими ресурсами дохідної частини державного бюджету. Вирішення цієї важливої проблеми залежить від ефективності діяльності органів Державної фіскальної служби України, а також розробки науково-обґрунтованої системи оподаткування, яка відповідала б реаліям сьогодення, забезпечувала зростання податкових надходжень до бюджету та підвищувала рівень адміністрування податкових платежів. Обраний курс Євроінтеграції спонукає Україну проводити політику гармонізації оподаткування у сфері зовнішньоекономічної діяльності з урахуванням найбільш адаптованого податкового законодавства до міжнародних об'єднань з одночасним дотриманням національних інтересів України для забезпечення збалансованості Державного бюджету, в тому числі податкових надходжень від зовнішньоекономічної діяльності, збалан-

сування зовнішньоторговельного сальдо, дотримання нормативного значення щодо відкритості економіки.

Зазвичай в наукових працях в рамках реалізації зовнішньої фінансової політики держави аналізуються переважно заходи з арсеналу тарифної та валютної політик, акцизного оподаткування імпорту. Проте стрімке розповсюдження податку на додану вартість (ПДВ) у світі свідчить про необхідність його включення до цього аналізу.

В той же час, оскільки особливості оподаткування ПДВ можуть розрізнятися між країнами, це може стримувати розвиток міжнародних торговельних відносин, створювати можливості для ухилення від сплати податку та податкових шахрайств в міжнародній торгівлі, спричинити податкову конкуренцію між країнами. Відповідно, це позначатиметься на доходах бюджетів країн, можливостях фінансування їх урядами важливих програм з соціально-економічного розвитку та матиме наслідком напруженість у міжнародних відносинах. З огляду на зазначене, доцільно визначити, як зменшити розбіжності в оподаткуванні ПДВ, одним зі способів досягнення чого є податкова гармонізація.

Україна вже ратифікувала договір про зону вільної торгівлі з ЄС тому їй належить шлях до проведення узгоджень щодо політики гармонізації оподаткування у сфері зовнішньоекономічної діяльності, щоб не суперечити умовам угоди, тому дисертація Філіппової Наталії Володимирівни, присвячена гармонізації оподаткування податку на додану вартість в контексті реалізації зовнішньої фінансової політики держави, є своєчасною і актуальною і має наукове та практичне значення.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна

Аналіз тексту дисертації, автореферату та опублікованих наукових праць здобувача дозволяє зробити висновок про наукову обґрунтованість та достовірність основних наукових положень, висновків та рекомендації дисертаційної ро-

боти. Вони побудовані на положеннях фінансової, податкової теорії, окремих положень теорій міжнародної торгівлі (теорії абсолютних та відносних переваг, теорії забезпеченості ресурсами), аналізі досліджень, викладених у працях провідних зарубіжних фахівців з питань зовнішньої фінансової політики, оподаткування ПДВ та гармонізації цього податку, також автором використано розробки провідних українських вчених: І. Адаменко, Л. Воротіної, І. Луніної, І. Лютого, І. Чугунова, В. Андрушенка, В. Валігурн, В. Вишневського, О. Воронкової, Т. Єфименко, Т. Косової, А. Соколовської, А. Крисоватого, В. Шевчука, Р. Римарської, О. Дубовик, А. Кулай та інших.

Для розробки науково-методичних положень щодо гармонізації ПДВ в системі реалізації зовнішньої фінансової політики держави автором проаналізовано роль ПДВ у зовнішній фінансовій політиці держави (с. 13-31), елементи будови оподаткування ПДВ з позицій їх впливу на міжнародні торговельні відносини (с. 32-62), зарубіжний досвід використання ПДВ країнами світу (с.66-79), а також гармонізації цього податку та боротьби з податковим шахрайством (с. 79-94).

В дисертації використано сукупність визнаних методів і підходів, в тому рахунку метод економічної антропології (при обґрунтуванні реакції платників податків на зміну ставки ПДВ у рамках однієї країни, порівнянні ними ставок ПДВ у різних країнах і прийнятті рішень щодо здійснення транскордонних покупок або участі у шахрайських схемах з ПДВ(с. 27-28)); метод економіко-математичного моделювання (при розробці і реалізації моделей із визначення впливу ставки ПДВ на надходження до бюджету, обсяги зовнішньоторговельних операцій, відбір країно-постійних торговельних партнерів України (с. 107-144)); історичний метод (при аналізі виникнення та поширення ПДВ у світі та досвіду його гармонізації у країнах СС(с. 13-14, 65-87)); системний підхід (при розробці і побудові комплексу заходів із вдосконалення оподаткування ПДВ як елементу зовнішньої фінансової політики України (с. 152-168)).

Тема дослідження розглянута та викладена всебічно і докладно. Дану роботу позитивно характеризує системність підходу до вирішення поставлених задач, логічна побудова й аналіз причинно-наслідкових зв'язків

Наукова обґрунтованість і достовірність результатів підтверджується їх публікацією у фахових виданнях, де розкрито основні положення і результати дослідження (с. 17-19 автореферату), їх апробацією на міжнародних науково-практичних конференціях.

Наукова новизна одержаних результатів

Основні наукові результати, що характеризують новизну виконаного дослідження, полягають у такому:

запропоновано науковий підхід до розгляду ПДВ як інструменту зовнішньої фінансової політики держави, в якому враховано, що погляд на ПДВ як на податок, що стимулює експорт, є некоректним через особливості міжнародної спеціалізації країни, недосконалість процесів гармонізації податкового законодавства та відсутність або неповну гармонізацію ставки цього податку з основними торговельними партнерами, що призводить до деформацій у здійсненні країнами експортних та імпорتنих операцій, впливає на обсяги надходжень цього податку до національного бюджету та призводить до дисбалансу між сплатою ПДВ до бюджету та його відшкодуванням експортерам (с. 15-26);

запропоновано науковий підхід до визначення особливостей процесів гармонізації оподаткування ПДВ, що складаються з процесів гармонізації податкового законодавства та безпосередньо процесу гармонізації податків, що визначає місце гармонізації серед інших видів взаємодії країн та дозволяє встановити наслідки для країн, що здійснювали таку гармонізацію (с. 28-31);

визначено основні принципи, форми та механізми оподаткування ПДВ у зовнішніх відносинах країни в їхньому взаємозв'язку, що дозволило встановити їх вплив на зовнішню торгівлю та формування бюджетних доходів (с. 32-62);

здійснено групування національних особливостей використання ПДВ в системі фінансових інструментів впливу на міжнародні торговельні відносини, що дозволило визначити основні напрями розвитку оподаткування ПДВ в контексті зовнішньої фінансової політики для країн з різними типами економіки та окреслити на-

прями реформування зовнішньої фінансової політики України (с. 66-79);

розроблено багатокритеріальний науково-методичний підхід до визначення гармонізованої ставки ПДВ, який враховує партнерські, історичні, геополітичні та стратегічні відносини між країнами, що дозволило розрахувати значення гармонізованої ставки ПДВ та надати рекомендації щодо її вибору, виходячи з обраного критерію відбору країн-торговельних партнерів (с. 104-116);

реалізовано методичний підхід до визначення наслідків впливу гармонізації ПДВ на бюджетні надходження та кількісні показники міжнародних торговельних операцій за різними критеріями відбору країн-торговельних партнерів України, що дозволило кількісно оцінити вплив зміни ставки ПДВ на бюджетні надходження і обсяги міжнародних торговельних операцій України, та є перспективним інструментом прогнозування можливих наслідків таких змін на рівень суспільного добробуту, національну безпеку, рівень валютних надходжень, імпортозалежність або імпортозаміщення в країні (с. 125-144);

розроблено комплекс заходів із вдосконалення оподаткування ПДВ як елементу зовнішньої фінансової політики України, який охоплює широке коло питань щодо поліпшення економічного клімату в країні, вдосконалення її нормативно-правової бази, в тому числі щодо оподаткування операцій зовнішньоекономічної діяльності, інтенсифікації інформаційного обміну між фіскальними органами в Україні і на міжнародному рівні тощо (с. 152-168).

Теоретична та практична значущість результатів.

Сформульовані та обґрунтовані у дисертаційній роботі Філіппової Н.В. наукові положення, висновки й пропозиції є теоретичною основою та науковим підґрунтям визначення ролі ПДВ як одного з фінансових інструментів впливу на розвиток міжнародних торговельних відносин, а гармонізації оподаткування ПДВ – як важливої умови підвищення ефективності реалізації державою зовнішньої фінансової політики та інтеграційних процесів.

Практичне значення результатів виконаного дослідження полягає у доведенні розроблених автором дисертації науково-методичних підходів до визна-

чення гармонізованої ставки ПДВ та впливу гармонізації ПДВ на бюджетні надходження та кількісні показники міжнародних торговельних операцій до рівня конкретних рекомендацій щодо встановлення найбільш прийнятної ставки ПДВ та удосконалення національного законодавства з питань оподаткування ПДВ. Це підтверджується впровадженням окремих результатів досліджень автора в діяльність Бахмутської об'єднаної ДПІ (довідка № 15-24/16 від 24.11.2016 р.), Покровської об'єднаної ДПІ (довідка № 15-3/16 від 22.11.2016 р.) Головного управління ДФС у Донецькій області, Державної навчально-наукової установи «Академія фінансового управління» (лист № 77020-63-07/374 від 29.06.2016 р.), Науково-дослідного інституту фіскальної політики Університету державної фіскальної служби України (листи № 92 та №93 від 19.08.2016 р.), Державної фіскальної служби України (лист № 14125/6/99-99-07-01-03-15 від 29.06.2016 р.).

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих працях.

Основні положення дисертації висвітлено у 15 наукових працях, з яких шість – статті у наукових фахових виданнях України (у т.ч. три – у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз), одна – стаття у зарубіжному науковому виданні); 8 – публікації у матеріалах конференцій.

Практичне значення результатів і висновків дисертації, пропозиції щодо їх використання

Теоретичні положення, викладені у дисертації, доведені до рівня практичних рекомендацій щодо встановлення найбільш прийнятної ставки ПДВ та удосконалення національного законодавства з питань оподаткування ПДВ в діяльності Бахмутської об'єднаної ДПІ та Покровської об'єднаної ДПІ, Головного управління ДФС у Донецькій області. Результати дослідження були також використані при підготовці науково-аналітичних записок із питань удосконалення оподаткування ПДВ у лист Державної навчально-наукової установи «Академія фінансового управління» та Науково-дослідного інституту фіскальної політики

Університету державної фіскальної служби України, а також навчально-методичних матеріалів для слухачів професійної програми підвищення кваліфікації Державної фіскальної служби України.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Оцінюючи в цілому достатній рівень розробки теоретичних, науково-методичних положень і практичних рекомендацій, обґрунтованість наукових висновків та пропозицій, необхідно відзначити, що деякі положення є дискусійними і потребують подальшого обґрунтування.

1. В пункті 1.1 (с.17) автор стверджує, що в США ПДВ не використовується, а в пункті 1.3 (с. 55) – що в штаті Мічиган (США) використовується дохідорієнтований ПДВ. Це потребує пояснень.

2. В пункті 2.1 доцільно більш детально зупинитися на тому, які ще, окрім ПДВ, в світі існують фінансові інструменти впливу на міжнародні торговельні відносини.

3. В пункті 2.2 при аналізі схеми карусельного податкового шахрайства потрібно визначити, чи не є вона тотожною зі схемою «зниклий продавець». Якщо ні, слід навести, в чому полягають відмінності.

4. З пунктів 3.1 та 3.2 роботи не видно, чи враховано в моделях бюджетних надходжень та експортно-імпорتنих операцій тіньовий сектор економіки України.

5. Потребує пояснень, як пропозиція автора щодо посилення інформаційної взаємодії (пункт 3.3, с. 167) допоможе зменшити обсяги податкових шахрайств.

Наявність висловлених зауважень і зазначених недоліків носить переважно рекомендаційний характер і не знижує загальної позитивної оцінки теоретичного рівня та практичного значення результатів дисертаційної роботи Філіпкової Н.В.

Відповідність дисертації вимогам порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань

Зміст дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук на тему «Гармонізація оподаткування податку на додану вартість в контексті

реалізації зовнішньої фінансової політики держави» відповідає паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси та кредит. Обсяг і новизна виконаних Філіпповою Наталією Володимирівною досліджень, результати практичного впровадження, повнота висвітлення у друці наукових положень, апробація отриманих результатів у цілому відповідають вимогам, що пред'являються до дисертацій, які подано на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Дисертацію написано грамотною українською мовою, її зміст носить пошуково-дослідницький характер, а положення, висновки і рекомендації є достовірними. У дисертації узагальнено погляди на роль ПДВ у зовнішній фінансовій політиці держави, обґрунтовані основні принципи, форми та механізми оподаткування ПДВ з позицій їх впливу на міжнародні торговельні відносини, визначені напрями гармонізації ПДВ, запропоновано шляхи удосконалення оподаткування ПДВ як елементу зовнішньої фінансової політики України.

Автореферат є ідентичним дисертації за структурою і змістом.

У підсумку, зазначене вище дозволяє стверджувати, що дисертаційна робота Філіппової Н.В. відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами та доповненнями згідно Постанови № 656 від 19 серпня 2015 р.), а її автор – Філіппова Наталія Володимирівна – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент
кандидат економічних наук,
начальник фінансово-економічного
управління ТОВ «Снабінвест» (м. Харків)

О.Ю. Андрущенко

Згідно засвідчується *Майсиченко Т.Г.*

